

JELENI (174) ai

Oba e jasne.

sg m N jeleni (27). ◇ G jeleniego (47), jelenigo (1) *FalZioł*; -ého (5), -(e)go (42). ◇ A jeleni (7). ◇ I jelenim (9), jeleni(e)m (6); -im *SienLek*; -(e)m *RejFig*; -im : -(e)m *FalZioł* (8 : 5). ◇ f N jelenią (2); -ą (1), -(a) (1). ◇ G jeleni(e)j (1). ◇ A jelenią (5). ◇ L jeleni(e)j (1). ◇ n N jeleni(e) (4). ◇ G jeleniego (18); -ého (1), -(e)go (17). ◇ A jelenie (2). ◇ L jelenim (2), jeleni(e)m (1); -im *SienLek*; -im : -(e)m *FalZioł* (1 : 1). ◇ pl N subst jelenie (13); -é (2), -(e) (11). ◇ G jelenich (17), jeleni(e)ch (1) *FalZioł*. ◇ A subst jelenié (3); -é (2), -(e) (1). ◇ I m jeleni(e)mi (5), jelenimi (1) *FalZioł*. ◇ f jeleni(e)mi (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. *Przymiotnik od „jelen”; pochodzący od jelenia, należący do jelenia, właściwy jeleniowi; cervinus Mącz, Calep, Cn; cervarius Mącz, Cn (87) : KOńc bywa naydowana w łercu Ieleniem przy lewey łronie łercza FalZioł I 95d; Mozg też ieleni na każde bolenie pomaga. FalZioł IV 8c; Omywłzy dobrze: palonym prochem z rogu ieleniego połypuy ielito wyłzłe/ á tak natychmiałt w niewiałte wetkay. FalZioł V 29, I 146, II 17b, III 3a, 38a, IV 8d (43); MiechGlab 62; RejRozpr G3; RejFig Bb; RejZwierz 118; BielKron 264; Arborea cornua cervorum, Gąłęziłte rogy yelenie. Mącz 14b, 50a, 358c; Węże theż tym rołpędziłz/ gdy będziefz rogiem ielenim częłto w domu kurzyć SienLek 159v, 40, 58v, 78v, 90v, 93v (27); BielSat B4v; wziąć rogi ieleniē/ y łtłukłzy/ w piecu zduńłkim/ wgárnku zálepiónym łpálić Oczko 16v; BielRozm 14; Calep 184a, 692a.*

W porównaniach (2): łpráwił me nogi prędkye práwye yák yelenye LubPs Ev; łierzc ná nim cíława [...] goleni y nogi cíenkie ákoby Ielenie. BielKron 264.

W charakterystycznych połączeniach: jelenia (-e, -i) głowa, krew, łajno, łoj (13), mięso (4), mozg (2), łłuca (2), rog (24), serce (16), skora (7), szpik (2); jeleni i (albo) bykowy, cielęcy, kozięcy, kozłowy (3), sarni (2), łkopowy, wołowy (2).

Wyrażenia: »jeleni kłtał« (1): AKteon miał krolewic/ z Dianą rozmowę/ Ták iż mu odmieniá/ w Ieleni kłtał głowę. RejZwierz 42v.

»jelenie rogi« = coś ekstrawaganckiego (1): To ták długo gębuie/ będzie przepiorowác/ Áż ią onym łtem złotych muž musi dárowác. Pomyłli on więc łobie/ niedbam choćbył miałá Ielenie rogi ná łbie/ był mię zániecháłá. ZbyłPrzyg A4.

[»wiek jeleni« = długowieczność: Zonác vmárłá/ wedla łercá twego: Ktorác počiechą byłá/ czáfu złęgo. [...] Chočby przetrwála/ trzyłtoletne džiady y wiek ieleni/ y látá Pállády. Przećieby byłá mułiáłá łwe nogi/ Pułćić pod źiemne niewrocone drogi. KmitaTreny B2v.]

2. Zestawienia w funkcji nazw botanicznych (87) :

*»jelenia gębka, bdła« = *Elaphomyces granulatus* Fr. (Rost); grzyb z klasy workowców; jeleniak sarni (2 : 1) (3): Wezmi drzewa Aloes/ polney drijakwie/ ieleniey bdły/ ktorą połacinie zową Cerui boletus *FalZioł* V 70; też to czerwonekę mocnie łtanowi gdy ielenią gębkę drobno skráiawłzy ciepłó spiwem wypijefz. *SienLek* 102v, 124v.*

*»jeleni(e) język, języczki« = *Scolopendrium officinarum* Sw. (Rost); *scolopendria* Mymer¹, Mącz; *scolopendrium*, *calcifraga* Mącz; gatunek paproci rosnący na zacienionych skałach wapiennych w Karpatach i na Wyżynie Małopolskiej; języcznik zwyczajny (61 : 6) (67): *Scolopendria*. Hirsche² czunge.*

Ieleni iązik. *Mymer*¹ 18v; Wezmi Kaniey przędze/ ieleniego iężiku/ każdego fnich po garfci *FalZioł* I 28d; Też gdy korzenie piotrufzczane z nalieniem wółkiego kopru/ z ieleniem iężyczkiem w piołynowej wodcze á tego fie bedziefz napijał dla żółtey niemoczy ktora pochodzi s ftrony fleziony. *FalZioł* I 98c, I 7a, 17c, 45a, 47c, 95d (60); Scolopendria nomen herbae, vel Scolopendrium alias Calcifraga, yeleni yęzik. *Mącz* 373c, 154c; Pomagać też temu páprotká y ielenie iężyczki/ mátki bożey wółki: ábowiem czyściá Melánkoliá. *SienLek* 94v, 166v, 228v, Xxx2.

»jeleni korzeń« = *Origanum dictamnus* L.; *lebiodka kreteńska* (1): Dictamnium – Dijptani [*lege*: dyptam], ieleni korzen. *Calep* 320b.

»jeleni trunk« = *Serratula tinctoria* L. (*Rost*); *sierpik barwierski* (3): Herba sulonum. Ielenitrunk. *FalZioł* I 3d, 64c [2 r.].

a. Zestawienia w funkcji nazwy botanicznej roślin z rodziny selerowatych (*baldaszkowatych*; *Apiaceae*), prawdopodobnie z rodzaju *gorysz* (*Peucedanum*) lub *żebrzyca* (*Seseli*); *botrys* *Mącz* (13) :

»jeleni korzeń« (3): *Botrys*, Herba, Ambrosia, Yeleni korzeń. *Mącz* 26c; korzenia ieleniego dwie/ orzechowych iądr cztery drągmy/ to włytko dobrze wwierćiawły z winem pić *SienLek* 109, 148.

»jeleni korzeń biały« (2): Ieleni korzeń biały/ Sefeli *Aethiopicum* *SienLek* 251, Xxx2.

»jeleni korzeń czarny« (2): Ieleni korzeń czarny/ Sefeli *peloponefiacum* *SienLek* 252, Xxx2.

»jelenie ziele« (6): *Elaphoboscon*, Herba vulgus pabulum cervi vocat, Yelienie zielie. *Mącz* 101a; Miefyęcne pławy wzruża korzeń ieleniego ziele *SienLek* 109, 113v, 151v, 153v, 154v.

Cf JELENIOW, JELENNIK, JELEŃCZY